

isidorini eseji o engleskoj književnosti

vladislava gordić

Okolo sto studija, ogleđa i kraćih beležaka posvećeno je stranim književnostima — Isidora je pisala o autorima iz petnaest svetskih književnosti, obuhvativši sve stilske epohe od antike do dvadesetog veka. Kao dobar znalac engleskog jezika, ona se posebno zanimala za književnost Velike Britanije i Amerike, pogotovo za ovu prvu, o kojoj je sačinila preko dvadeset eseja najrazličitije forme i sadržine.

nost Velike Britanije i Amerike, pogotovo za ovu prvu, o kojoj je sačinila preko dvadeset eseja najrazličitije forme i sadržine.

Svaki od tih eseja predstavlja blistav primer erudicije, iskričavog uma i neporecivog umetničkog senzibiliteta.

U prebogatom i raznovrsnom književnom opusu Isidore Sekulić značajno mesto zauzimaju esejistički radovi. Preko tri stotine takvih napisa sa tematikom iz književnosti i umetnosti svrstavaju ovu spisateljicu u red naših najplodnijih esejista. Oko sto studija, ogleđa i kraćih beležaka posvećeno je stranim književnostima — Isidora je pisala o autorima iz petnaest svetskih književnosti, obuhvativši sve stilske epohe od antike do dvadesetog veka. Kao dobar znalac engleskog jezika, ona se posebno zanimala za književnost Velike Britanije i Amerike, pogotovo za ovu prvu, o kojoj je sačinila preko dvadeset eseja najrazličitije forme i sadržine.

Svaki od tih eseja predstavlja blistav primer erudicije, iskričavog uma i neporecivog umetničkog senzibiliteta. Međutim, i letimičan pogled na sve te zapise navodi na zaključak da nisu pisani rukom književnog kritičara, niti s namerom književno-kritičkog vrednovanja. Dva su razloga Isidorinog »odbijanja« stručne literarne arbitraže — ako bismo ih do krajnosti banalizovali, mogli bismo reći da je prvi to što ona nije mogla, a drugi to što nije htela da piše književnu kritiku. Isidora Sekulić je po svojoj prirodi bila impresionistički duh koji nije umeo da secira i analizira, niti da bude egzaktna. Ona je pre bila sklona da analizira svoje asocijacije povodom dela nego delo samo; s druge strane, povodeći se za tim svojim asocijacijama, uzgredicima i izmaštanim analogijama, pisala je kako joj je to nadahnuće nalagalo, što će reći bez jasne namere i cilja, rasplnuto i neorganizovano. Svakako najbolja i najtačnija karakterizacija Isidorinog duha je ona koju je dao Miodrag Pavlović, rekavši za njega da je »antispecijalistički« i »antisistematički«.¹

A zašto Isidora Sekulić nije htela da piše književnu kritiku? Miodrag Pavlović dao je odgovor i na to pitanje kad je pomenuo njeno »kulturno misionarstvo«.² Kao osoba izuzetne erudicije i »duboke načitanosti«³, Isidora je osećala potrebu da pokaže tu erudiciju i načitanost tako što je pisala o novim, na našim prostorima tada još nepoznatim autorima, kao i da podseti na neke dobro poznate a zanemarene. Ona je svakako najveći popularizator svetske književne baštine u nas, i ta njega uloga daleko je važnija nego uloga bilo kog književnog kritičara. Dovoljno je reći, bar kad je engleska književnost u pitanju, da je Isidora Sekulić našu književnu javnost upoznala sa *Golsvordijem*, *Virdžinijom Vulf*, *Hakslijem*, *Litonom Strejčijem*, *Edit Stivel*, tako što je dala neke osnovne podatke o njima i pridružila im sopstvene impresije, vrlo često maglovite i neartikulisane. Književno-kritička i teorijska vrednovanja ostavljala je drugima. Kad je pisala o klasicima poput *Dikensa*, *Bajrona* i *Kitsa*, činila je to iz kreativnih pobuda, sa željom da uobličiti neko lično viđenje dela ili pisca, pa i mnogo više od toga. Isidoru je zanimala i ličnost pisca i njegovo delo, i njegova sudbina i njegova poetika; i karakter pojedinca, i mentalitet naroda. Ona je želela sve to da obuhvati u svojim esejima, a da su oni bili isključivo kritički intonirani, to bi bilo nemoguće. Svesno ili nesvesno, ali imajući na umu sve ovo, Isidora Sekulić odlučila se da piše ne o književnosti, već povodom nje.

Kao što smo već naveli, Isidora Sekulić napisala je preko dvadeset eseja o piscima i delima engleske književnosti. Ti eseji se po formi, stilu i tematici dosta razlikuju — među njima ima i studija, i novinskih članaka, biografskih zapisa i nekrologa, crtica i beležaka, ali ih sve objedinjuje činjenica da kroz njih Isidora Sekulić izražava svoje impresije koje ne moraju biti apsolutno tačne ni opštevažeće. Kao što to i *Ivanka Udovički* konstatuje, »Isidora Sekulić je izbacila kratku definiciju esej je lično mišljenje da bi ga presudno razlučila od kritike.«⁴ Po dubini ličnog i odsustvu kritič-

kog naročito se odlikuju njeni napisi o engleskoj poeziji. »Isidora Sekulić je bila tumač, a ne kritičar poezije.«⁵ — a to se vrlo dobro da videti iz tona kojim je ona govorila o Bajronu, Kitsu ili Dilenu Tomasu.

»Ona je poeziju stavljala iznad ostalih književnih žanrova i sa najvećom strašću tumačila suštinsko poetsko i suštinsko životno u delima naših i svetskih pesnika. Zatim, smatrala je da je englesko pesništvo od svih savremenih poezija najsnažnije, najdublje i najoriginalnije.«⁶ I ne samo savremenu, Isidora je veoma cenila i romantičarsku poeziju. Zapravo, ono što nju kod engleske poezije najviše fascinira jeste spiritualnost koja je tesno vezana za ideale visokih duhovnih vrednosti helenizma. »Najbolja engleska lirika je sva na tragu antike i svojih klasika; na tragu Spensera, Šekspira i Milтона.«⁷ Za Isidoru je romantizam samo i jedino vaspostavljanje helenizma, i romantičarske pesnike ona posmatra kroz vizuru ostvarenosti antičkog ideala. Govoreći o Kitsu, ona potencira njegovo traganje za estetskim idealom istine i lepote; u Seliju vidi sintezu revolucionarnog vizionarstva i borbe za lični duhovni integritet. Sa Bajronom je drugačije; za Isidoru on je očišćen ekstremnog romantičarskog bunta koji prevazišao individualno. Nije njen esej o ovom velikom pesniku slučajno naslovljen »Narodni ustanak u Grčkoj i engleski pesnik Bajron«.⁸ Bajron je u očima Isidore Sekulić pre svega revolucionar, vizionar i altruista, dok je Kits tek usamljeni, neshvaćeni genij. Kits vodi svoju ličnu revoluciju za ostvarenje antičkih duhovnih ideala, a Bajron se na globalnom planu bori za vaspostavljanje ideala antičke demokratije. Obojica, međutim, nose u sebi kletvu bogova ili sudbine, obojica ispaštaju zbog svoje genialnosti, i kao takvi savršeno se uklapaju u Isidorinu tipično romantičarsku predstavu o pesniku — »pesnik je za nju pre svega jedna impozantna ličnost, heroj duha«⁹, i ona u njemu nalazi idealan obrazac ljudske sudbine. Uticaj bajronizma u takvom viđenju je očigledan i nepobitan.

I u drugim svojim esejima o engleskoj poeziji Isidora »nije sudila pisce nego ideje«¹⁰, i ličnosti pesnika je davala primat u odnosu na stvaralaštvo. Čak i kada nisu samo panegerici obojeni pristrasnošću i ličnim emotivnim stavom kao u slučaju pesnika romantičara, ti napisi su prepuni krajnje neodređenih i nejasnih sudova i neobičnih zapažanja. U eseju »Pogled u englesku poeziju«¹¹ objavljenom 1946. naiči ćemo na ovakvu impresiju o Edit Stivel: »Većinom su joj stihovi dugi, teški kao zlato, bez rime onda kad samo velika proza može kazati sve, a sa glatkom muzičkom rimom kad pesmu obuzme severnjačka fantazija.«¹² To je samo jedan od paradoksalnih primera kako sudovi Isidore Sekulić mogu u isto vreme biti i sugestivni i nebulozni. Kao da je njen cilj da dopre do čitačoeve intuicije nego do njegovog razumnog poimanja stvari. Zato ćemo, kad je taj isti esej u pitanju, ostati zbunjeni preplitanjem biografskih podataka i ličnih opservacija, naizmeničnim poniranjima u svet autora i duh vremena, pomalo ekscentričnim načinom na koji Isidora govori o Bajronu, Kitsu i Spenseru. Sličan je slučaj i sa esejom o Džeraldu Menliju Hopkinsu¹³ — to je zapravo članak objavljen u NIN-u 1954. zamišljen kao uvertira u antologiju engleske poezije koja je tih dana trebalo da se pojavi, a u kojoj je Isidora saradivala kao prevodilac. Sve što saznajemo o dotad na ovom prostoru malo poznatom pesniku je da je on »poetski jezuita« (!). Doduše, ovaj sud je potkrepljen biografskim paralelama sa filozofom Santajanom i navođenjem jedne Hopkinsove pesme, ali čini se da je to ipak pre malo informacija za novinski tekst — sem ukoliko je autoru više stalo da potencijalnog čitaoca zaintrigira nego obavesti, a ovde je u pitanju upravo to.

1. Miodrag Pavlović, *Poetika modernog*, »Vuk Karadžić«, Beograd, 1981, str. 107.
2. *Ibid.*, str. 106.
3. Jovan Dučić, »Isidora Sekulić«, *Srpska književna kritika*, knjiga XLI, Matica srpska, Novi Sad, 1979, str. 146.
4. Ivanka Udovički, *Esej Isidore Sekulić*, Institut za književnost i umetnost, Beograd, 1977, str. 208.
5. *Ibid.*, str. 253.
6. *Ibid.*, str. 257.
7. Isidora Sekulić, »Džon Kits«, *Iz stranih književnosti*, Sabrana dela Isidore Sekulić, knjiga 7, str. 140.
8. *Ibid.*, str. 118.
9. Miodrag Pavlović, »Isidora Sekulić kao kritičar poezije«, *Poetika modernog*, str. 364.
10. Jovan Dučić, »Isidora Sekulić«, *Srpska književna kritika*, str. 146.

